

Õppimine ja õpetamine vastavalt tasemele: tööriist väljaõppe plaanimiseks vabaühenduses

Sageli ehitame väljaõppe programmi lähtuvalt teemast ja unustame, et õppijad - uued tulijad või liikmed - on **iga teema suhtes erineval tasemel**, seega nende ootused ja vajadused väljaõppele just praegu on erinevad. Tegelikult on nii, et tasemele mitte vastav väljaõpe läheb raisku, sest seda ei saa kohe kasutada - nii ununeb õpitu kiiresti ja sellega kaob motivatsioon.

Algaja tase	Praktiku tase	Eksperti tase
<p>Üldine ja sageli ebapiisav arusaam suurest ülesandest tervikuna. Mõtleb eelkõige üksikutest tegevustest.</p> <p>Algaja vajab juhendamist, sest võib lihtsustada ja seetõttu tegutseda rutakalt või üle mõelda ja kaotada võime tegutseda.</p> <p><i>Näiteks projektijuht, kes eeldab, et kõik teevad oma osa tähtjaks, hoiab kramplikult kinni eelarvest ja projektis kirjutatust. Kardab sekkuda, enne kui kriis käes.</i></p>	<p>Olemas teatud kogemus, enesekindlus ja praktilised oskused. Aeg-ajalt keskendub ka protsessi ehitamisele.</p> <p>Seni kogetu ulatuses oskab ennustada ja analüüsida. Kuid ebatavalises olukorras ei pruugi märgata ka selgeid ohumärke.</p> <p><i>Näiteks projektijuht, kes teeb iga uue projekti alguses oma tabeli ja käivitab töö, kuid läheb pingesse, kui teised osapooled pakuvad teist loogikat ja muudatusi.</i></p>	<p>On palju kogemusi ja selgem arusaam oma võimetest. Mõtleb süsteemselt pikaajalisele mõjule, oskab näha ja kujutada ette ka teiste osapoolte vaatenurki.</p> <p>Näeb riske ja kaalub erinevaid variante. Võib loota intuitsioonile, eriti ohu tunnetamiseks.</p> <p><i>Näiteks projektijuht, kes enne töö vastu võtmist hindab riske. Juhtides õpib tundma inimesi, julgeb teha muutusi, kui näeb ette probleeme ja samas mõju saavutab ka teisiti.</i></p>

Taseme hindamiseks on vaja inimesega suhelda. Kõige kõnekam on see, kuidas inimene seletab oma valikute tegemise ja otsustamise protsessi. Allolev tabel aitab tõlgendada seda, mida õppija tahab öelda, kui sõnastab vajadusi, mis motiveeriks üldse väljaõppes osalema ja kuidas valida tema jaoks efektiivsed meetodid ja lähenemised. Veerud erinevad, sest tõhus väljaõpe peab, lisaks õppija vahetu vajaduse täitmisele, aitama tal liikuda ka järgmisele tasemele.

	Ootus väljaõppele, tajutud vajadus <i>Mida ootab? Kuidas otsustab kas panustada?</i>	Vajadus, et liikuda järgmisele tasemele <i>Millisel moel tegutsedes aitame kiiremini kasvada?</i>
Algaja	<p>Ootus, et tekiks selgus - millest alustada ja kuidas üks või teine tegevus üle elada. Algajal on sageli keeruline sõnastada oma vajadus, sest ta ei tea, mida ta veel ei tea.</p> <p>Algajal on sageli kõige rohkem entusiasmi, aga ta vajab vastuseid ja näiteid, muidu hakkab ärevus ja ärritus kogunema.</p>	<p>Reaalsete näidete läbi töötamine samm-sammult juhend kõrval. Kuid on väga oluline, et algaja saaks aru, mis on suur pilt, põhistruktuur, mille sees ta tegutseb - muidu ei ole juhendist kasu iseseisvaks tegutsemiseks ja otsustamiseks.</p> <p>Vaja pöörata tähelepanu ka negatiivsetele emotsioonidele - hirm ja ärevus segab selget mõtlemist ja otsustamist ja lõhub motivatsiooni.</p>
Praktik	<p>Ootab praktilisust - tööriistu ja konkreetseid ettepanekuid, kuidas tegeleda sellega, mis tundub talle keeruline. Tahab juhendajaks praktikut ja pelgab loengut - ei ole harjunud abstraktselt mõtlema.</p> <p>Vajadusi sõnastab sageli selle järgi, mis praegu käsil, kuid on võimeline enda vajadusi analüüsima ka laiemalt, kui saab head suunavad küsimused. .</p>	<p>On vaja demonstreerida, kuidas edukad praktikud tegutsevad ja mille alusel otsustavad. Tööriistu õpetades kohe arutleda, millal seda kasutada ja millal mitte.</p> <p>Edasi liikumiseks on kõige suurem kasu ebatavaliste ja mitmel moel lahenduvate juhtumite analüüsist, et õppida tegema strateegilisi otsuseid ja nägema süsteemseid riske.</p>

<p>Ekspert</p>	<p>Ootab, et aeg ei läheks raisku, sest õppida oskab ka ise. Eksperti näeb suurt pilti ja on huvitatud kas teise, veel pädevama, eksperdi suurest pildist või siis on nõus tulema, kui saab väga spetsiifilise lahenduse keerukale probleemile, mis tal on.</p> <p>Üldine loeng või ebamäärase eesmärgiga arutelu on talle vastunäidustatud. Vajadusi oskab sõnastada hästi, kui usub, et väljaõppe korraldaja on valmis realselt vaeva nägema.</p>	<p>Eksperti sageli aitab kõige enam teise eksperdi reaalne elukogemus ja koos selle analüüsimine.</p> <p>Veel on eksperdile heaks õppimise kohaks väga keerulise ebastandardse juhtumi lahendamine, mida tuleb teha piiratud info tingimustes - et pärast arutada, mis oletused erinevad eksperdid tegid ja mis kogemuse põhjal.</p> <p>Sageli ei vaja ekspert "õpetajat", vaid kolleegi ja võimalust arutada. Ekspert õpib väga hästi ka siis, kui tal on tahtmist ja aega omakorda ise võtta juhendava kolleegi roll.</p>
-----------------------	---	---

*Täiendav lugemine: häid mõtteid selleks, et disainida tõhusaid väljaõppe programme saab Robert Ericssoni raamatust Tipp: meistriks saamise saladused. Eesti raamatukogude kohaviit: https://www.ester.ee/record=b4762822*est